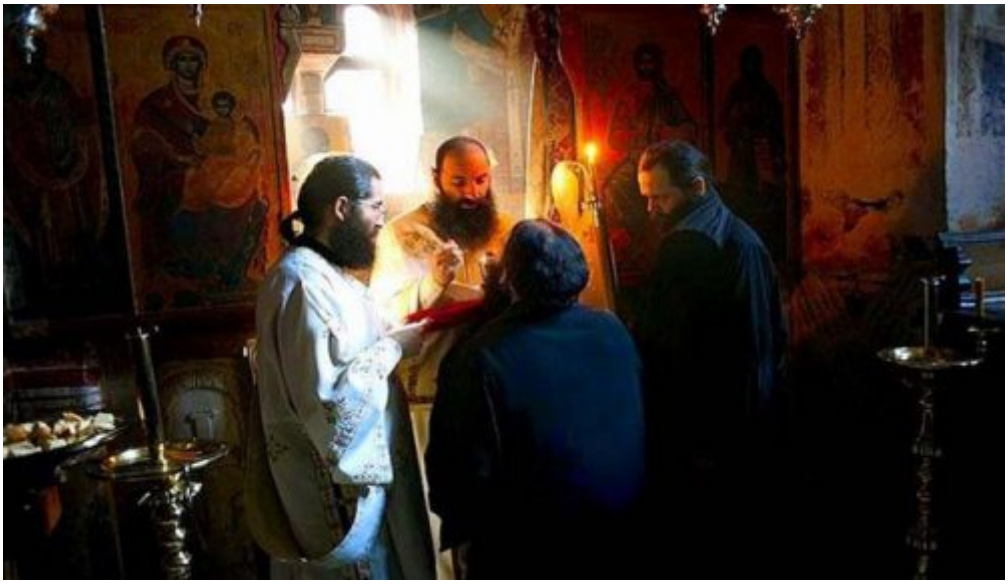
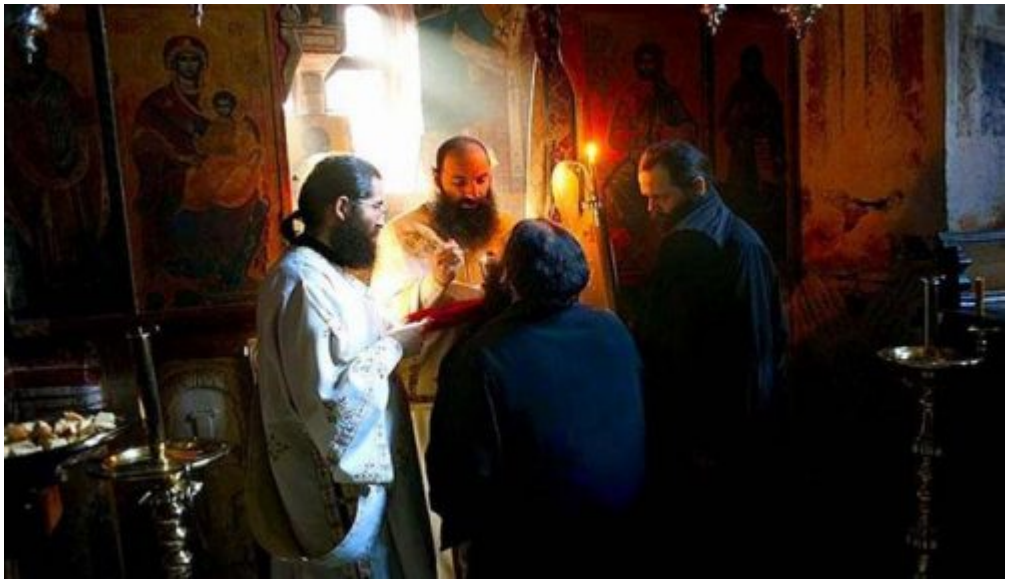
10 Απριλίου 2022

Ἐξομολόγηση καὶ Θεία Κοινωνία (Schmemann Alexander Protopresbyter (1921-1983))

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθοδοξία και Ορθοπραξία

Τὰ ἐρωτήματα καὶ ὁ προβληματισμὸς γιὰ τὴ συχνότητα τῆς θείας Κοινωνίας, γιὰ τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ μυστήριο τῆς Εὐχαριστίας καὶ τῆς ἐξομολόγησης, ὅπως καὶ τὰ ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν οὐσία καὶ τὸν τύπο τῆς ἐξομολόγησης, εἶναι σήμερα σημάδια ζωντάνιας καὶ ἐγρήγορσης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Φανερώνουν ὅτι ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους ὑπάρχει φανερὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ οὐσιῶδες καὶ δίψα γιὰ ὅ,τι εἶναι πνευματικὰ γνήσιο. Θὰ ἦταν λοιπὸν ἐσφαλμένο νὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε τέτοια ἐρωτήματα ἁπλῶς μὲ “διοικητικὰ” μέτρα, μὲ θεσπίσματα καὶ ἀπαγορευτικὲς ἐγκυκλίους. Γιατί, στὴν πραγματικότητα αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο εἴμαστε ἀντιμέτωποι εἶναι ἕνα καίριο πνευματικὸ ἐρώτημα ποὺ ἀφορᾶ ὁλόκληρη τή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Μόνο ἕνας πνευματικὰ τυφλὸς καὶ ἀδιάφορος ἄνθρωπος θὰ ἀρνιόταν ὅτι παρὰ τὴ σχετική της εὐημερία, ἐξωτερικὴ καὶ ὑλική, αὐτὸ ποὺ ἀπειλεῖ τὴν Ἐκκλησία προέρχεται ἐκ τῶν ἔσω καὶ δὲν εἶναι παρὰ ὁ κίνδυνος τῆς ἐκκοσμίκευσης, τῆς βαθιᾶς πνευματικῆς ἀποσύνθεσης. Τὰ τραγικὰ συμπτώματα αὐτοῦ τοῦ μαρασμοῦ ἔχουν ἐμφανισθεῖ πολὺ καιρὸ πρίν. Οἱ ἀτελείωτες διαμάχες πάνω στὰ καταστατικὰ τῶν ἐνοριῶν, τὸ εὐρέως διαδεδομένο ἐνδιαφέρον τῶν ἐνοριτῶν γιὰ τὴν προάσπιση τῶν “συμφερόντων”, τῶν “δικαιωμάτων” καὶ τῶν “περιουσιακῶν” ἔναντι τῆς ἱεραρχίας καὶ τοῦ κλήρου, ἡ ἀπίστευτη εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ἀκόμη καὶ παλιὲς καὶ ἱστορικὲς ἐνορίες ἁπλὰ ἐγκαταλείπουν τὴν Ἐκκλησία χάριν αὐτῶν τῶν “δικαίων αἰτημάτων”, ὁ ἐγκεντρισμὸς οὐσιαστικὰ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων, ἐθνικῶν, ἐπισκοπικῶν καὶ ἐνοριακῶν πάνω στὰ ἐξωτερικά, τὰ ὑλικὰ καὶ τὰ “νόμιμα” -ὅλα αὐτὰ ἀποκαλύπτουν τέτοια βαθιὰ ἐκκοσμίκευση τοῦ νοῦ καὶ τῆς συνείδησης ποὺ προκαλοῦν ἀνησυχία γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀντιθέτως δὲν δείχνει νὰ συνειδητοποιεῖ τὸ πραγματικὸ εὖρος καὶ βάθος τῆς κρίσης.

Κι ὅμως, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἐκκοσμίκευση, ποὺ ὁδηγεῖ τόσους ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα νέους μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀφοῦ κανεὶς δὲν τοὺς μιλᾶ γιὰ τὸ ἀληθινό της νόημα καὶ τί σημαίνει νὰ εἶναι μέλη της. Μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία ἡ ἔκκληση γιὰ ἐμβάθυνση στὴν ἐσωτερικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ ἀκούγεται σπάνια καὶ συχνὰ τὸ “πνευματικὸ” ἐξαντλεῖται σὲ συνεστιάσεις, ἐπετειακὲς πανηγύρεις, οἰκονομικὲς ἐξορμήσεις καὶ ψυχαγωγικὰ προγράμματα.

[…] Ὑπάρχει μιά τάση νὰ ἐπιλύουμε ὅλα τὰ φλέγοντα καὶ δύσκολα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης τῆς μετοχῆς στὴ θεία Κοινωνία, μὲ ἁπλὲς ἀναφορὲς στὸ παρελθόν: στὶς πρακτικὲς ποὺ χαρακτηρίζονταν ὡς κανονικὲς στὴ Ρωσία, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Πολωνία, κ.λπ. Αὐτὴ ἡ τάση, ὡστόσο, δὲν εἶναι μόνο λανθασμένη ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη. Γιατί συχνὰ τὸ παρελθόν, ἀνεξαρτήτως χώρας, ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ὀρθόδοξο καὶ σωστό. Γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀρκεῖ

νὰ διαβάσουμε, γιὰ παράδειγμα, τὶς παρατηρήσεις τοῦ καθολικοῦ σώματος τῆς Ρωσικῆς ἱεραρχίας στὰ ἔτη 1905-1912 [..]. Κυριολεκτικὰ χωρὶς ἐξαιρέσεις, οἱ τότε Ρῶσοι ἐπίσκοποι, ἀπὸ τοὺς πιὸ κατηρτισμένους τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ ἀναμφίβολα ἀπὸ τοὺς πιὸ παραδοσιακούς, χαρακτήρισαν τὴν πνευματική, λειτουργική, ἐκπαιδευτικὴ κ.λπ κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας ὡς βαρύτατα ἐλλιπῆ, καὶ ἀπαιτοῦσαν ἐπείγουσες ἀλλαγές. Κατ’ ἀρχὴν ὁ Χομιάκοφ ἀποκήρυξε κάθε τί ποὺ ἔδενε στὸ ἅρμα τοῦ δυτικοῦ Σχολαστικισμοῦ καὶ Νομικισμοῦ τὰ ἀληθινὰ ζωντανὰ καὶ παραγωγικὰ στοιχεῖα τῆς Ρωσικῆς θεολογίας. Ὁ Μητροπολίτης Ἄντονυ (Κραποβίτσκυ) ἔκανε ἔκκληση γιὰ ριζικὴ ἀναμόρφωση τῶν Ρωσικῶν ἱερατικῶν σχολῶν καὶ ἀκαδημιῶν. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης καταδίκαζε μὲ αὐστηρότητα τὴν χλιαρότητα καὶ τὸν τυπικὸ εὐσεβισμὸ τῆς Ρωσικῆς κοινωνίας ποὺ εἶχε ὑποβαθμίσει τὴ μετοχὴ στὴ θεία Κοινωνία σὲ μία “ἅπαξ τοῦ ἔτους ὑποχρέωση” καὶ τὴν Θεανδρικὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας στὸ ἐπίπεδο τῶν “ἐθίμων”. Κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀπτικὴ γωνία, οἱ ἁπλὲς ἀναφορὲς καὶ ἐκκλήσεις στὸ παρελθὸν δὲν θὰ ἦταν δόκιμες, ἀφοῦ τὸ ἴδιο τὸ παρελθὸν χρήζει ἐπαναξιολόγησης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς γνήσιας ὀρθόδοξης παράδοσης. Τὸ μοναδικὸ κριτήριο εἶναι πάντοτε καὶ σὲ κάθε περίπτωση αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Παράδοση καὶ ὁ προβληματισμὸς ἀφορᾶ τὸν τρόπο ποὺ θὰ τὴν ἐνσωματώσουμε στὴν παροῦσα κατάσταση, ποὺ διαφέρει τόσο ριζικὰ ἀπὸ τὸ παρελθόν.
Αὐτὴ ἡ κατάσταση προσδιορίζεται κυρίως ἀπὸ μία βαθιὰ πνευματικὴ κρίση τῆς κοινωνίας, τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἴδιου του ἀνθρώπου. Ἡ ἐκκοσμίκευση εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρίση ποὺ ἀρχίζει νὰ ἐπηρεάζει καὶ τὴν Ἐκκλησία. Εἶναι ἐπικίνδυνο καὶ ἀφελὲς νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νὰ σταματήσει μὲ ἀποφάσεις καὶ διοικητικὲς πράξεις. Γιατί, καταρχήν, ἡ ἐκκοσμίκευση πλήττει τὸν θησαυρὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων –τὰ θεία Μυστήρια.

Ἐκκοσμίκευση καί μυστήρια

Ἂν ξεκινῶ αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ στὰ μυστήρια μὲ γενικὲς παρατηρήσεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν κατάσταση τοῦ κόσμου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γιατί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ νέο ἐνδιαφέρον πάνω στὶς μυστηριακὲς πρακτικὲς καὶ τοὺς κανόνες πηγάζει ἀπὸ αὐτὴ τὴ μεγάλη κρίση καὶ συνδέεται ἄμεσα μαζί της. Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ προβληματισμὸς γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὰ Μυστήρια εἶναι στὴν πραγματικότητα τὸ κλειδὶ γιὰ τὴν εἴσοδο στὴν καθολικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στὴ λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος στηρίζεται ἐν τέλει τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀναγέννηση ἢ ἡ ἀποσύνθεσή της.
Ἐκεῖ ὅπου ἡ Εὐχαριστία καὶ ἡ θεία Κοινωνία ἔχουν γίνει καὶ πάλι “τὸ κέντρο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς”, τὰ προβλήματα τῶν σχέσεων τῆς ἐνορίας μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἱεραρχία, τὰ προβλήματα μὲ τοὺς κανόνες καὶ τὶς οἰκονομικὲς δεσμεύσεις,

παύουν νὰ ὑπάρχουν. Κάτι, βέβαια, ποὺ δὲν εἶναι τυχαῖο. Γιατί, ὅπου ἡ ἐνοριακὴ ζωὴ δὲν θεμελιώνεται πάνω ἀπ' ὅλα στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ –ποὺ σημαίνει πάνω σὲ μιά ζωντανὴ καὶ σταθερὴ κοινωνία μαζί Του καὶ μέσω Αὐτοῦ μὲ τὸ μυστήριο τῆς Παρουσίας Του, τὴ θεία Εὐχαριστία- ἐκεῖ, ἀργὰ ἡ γρήγορα ἀλλὰ ἀναπόφευκτα, κάτι διαφορετικὸ θὰ ἀναδυθεῖ καὶ θὰ ἐπικρατήσει: τὰ "περιουσιακὰ" καὶ ἡ "διεκδίκησή τους", οἱ πολιτικὲς σκοπιμότητες, τὰ ἐθνικιστικὰ φρονήματα, οἱ ὑλικὲς ἐπιτυχίες, ἡ "καύχηση" τῆς κοινότητας. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις δὲν εἶναι πλέον ὁ Χριστός, ἀλλὰ κάτι ἄλλο ποὺ διαμορφώνει, καὶ ἐντέλει ἀποικοδομεῖ, τὴν ἐνοριακὴ ζωή

Μέχρι πρόσφατα καὶ γιὰ πολὺ καιρό, οἱ ἐνορίες μας παράλληλα μὲ τὴ θρησκευτική τους ἀποστολὴ εἶχαν ἕνα εἶδος φυσικοῦ ὑποστηρίγματος: φυλετικοῦ, ἐθνικοῦ, γλωσσικοῦ. Οἱ ἐνορίες ἦταν τὸ πλαίσιο καὶ ὁ τρόπος ἕνωσης τῶν μεταναστῶν, δηλαδὴ τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων μειονοτήτων ποὺ ἀναζητοῦσαν συγκροτημένη ταυτότητα καὶ ἐπιβίωση στὴν Ἀμερικανικὴ κοινωνία, ποὺ ἀρχικὰ ἦταν ξένη καὶ ἀργότερα ἐχθρικὴ ἀπέναντί τους. Τώρα, ὡστόσο, αὐτὴ ἡ "μεταναστευτικὴ" περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας μας ὁδηγεῖται ραγδαία πρὸς τὸ τέλος της. Αὐτὴ ἡ "φυσικὴ" βάση γρήγορα καταρρέει καὶ ἐξαφανίζεται. Τὸ ἑπόμενο ἐρώτημα εἶναι τὸ ἑξῆς: Τί θὰ τὴν ἀντικαταστήσει; Μήπως εἶναι ὀδυνηρὰ ξεκάθαρο ὅτι ἐὰν δὲν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια καὶ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας –τὴν ἐν Χριστῷ ἑνότητα- τότε ἀναγκαστικὰ θὰ ἐκφυλιστεῖ σὲ μιά ἀθεολόγητη, ἤ καὶ ἀντίχριστη θεώρηση τῆς ἐνορίας ὡς ἁπλοῦ ἀποδέκτη καὶ διαχειριστῆ περιουσιακῶν στοιχείων; ...] Γιατί, εἶναι πλέον γνωστὸ καὶ ἀποδεδειγμένο ὅτι αὐτὸ ποὺ δὲν καταφέρνει νὰ ἑνώσει τοὺς ἀνθρώπους γύρω του, τοὺς συσπειρώνει ἐναντίον του. Κι ἐδῶ βρίσκεται ἡ τραγικὴ διάσταση τῆς παρούσας κατάστασης.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὸ ἐρώτημα περὶ μυστηρίων ἔχει τέτοια ἰδιαίτερη σημασία. Μόνο στὰ μυστήρια μποροῦμε νὰ βροῦμε αὐτὸ πού μᾶς τροφοδοτεῖ μ' ἕναν θετικὸ τρόπο: τὴν ἀρχὴ τῆς ἑνότητας, ποὺ τόσο φανερὰ λείπει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ σήμερα. Μόνο στὰ μυστήρια εἶναι ριζωμένη αὐτὴ ἡ δυνατότητα γιὰ ἀλλαγὴ τῆς νοοτροπίας μας. Ἐὰν ἔχει προκύψει ἕνας ἔντονος προβληματισμὸς σήμερα, εἶναι γιατί ὅλο καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι, συνειδητὰ ἡ ἀσυνείδητα, ἀναζητοῦν μιά ἐπαναθεώρηση, μιά νέα "βάση" ποὺ θὰ ἔδινε τὴ δυνατότητα στὴν ἐνορία νὰ ἀνακαλύψει τὸ ἐκκλησιαστικό της νόημα καὶ νὰ θέσει τέρμα στὴ ραγδαία καὶ λυπηρὴ "ἐκκοσμίκευση".

Μαρασμὸς καὶ ἀνακαίνιση τῆς Εὐχαριστιακῆς πρακτικῆς

Πολὺ περιεκτικὰ θὰ συνοψίζαμε τὴν δογματικὴ καὶ ἱστορικὴ πλευρὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὴ θεία Εὐχαριστία, ὡς ἑξῆς:

Εἶναι γνωστὸ καὶ ἀδιαμφισβήτητο ὅτι στὴν πρώτη Ἐκκλησία ἡ κοινωνία ὅλων τῶν πιστῶν, σὲ κάθε Λειτουργικὴ σύναξη, εἶναι αὐταπόδεικτος κανόνας. Αὐτὸ ποὺ πρέπει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμιστεῖ εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ συγκροτημένη συμμετοχὴ γίνεται

ἀντιληπτὴ ὄχι μόνο ὡς πράξη προσωπικῆς εὐσέβειας καὶ ἁγιασμοῦ, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα, ὡς πράξη ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἰδιότητα τοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας: πλήρωση καὶ πραγμάτωση τῆς συμμετοχῆς. Ἡ Εὐχαριστία προσδιορίζεται καὶ βιώνεται ὡς "τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας", "τὸ μυστήριο τῆς σύναξης", "τὸ μυστήριο τῆς ἑνότητας". "Ενώθηκε μαζί μας καὶ σκήνωσε τὸ Σῶμα Του μέσα μας, ὥστε νὰ συγκροτήσουμε μιά ὁλότητα, νὰ γίνουμε ἕνα σῶμα ἑνωμένο μὲ τὴν Κεφαλή", γράφει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἁπλὰ δὲν γνωρίζει σημεῖο ἤ κριτήριο γιὰ τὰ μέλη της ἄλλο, ἀπὸ τὴ μετοχὴ στὸ μυστήριο. Ὁ ἀφορισμὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ὁροθετεῖται μὲ τὸν ἀφορισμὸ ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη μέσα στὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία ἐκπληρώνει καὶ ἀποκαλύπτει ἑαυτὴν ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Ἡ Κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἄμεση συνέπεια τοῦ βαπτίσματος: τοῦ μυστηρίου τῆς εἰσόδου μας στὴν Ἐκκλησία, ὅπου δὲν τίθενται πλέον ἄλλοι "ὅροι" γιὰ τὴ μετοχή μας. Τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ πρόσωπο πού, μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια, βρίσκεται σὲ κοινωνία μὲ αὐτήν. Αὐτὴ ἡ κατανόηση τῆς Κοινωνίας, ὡς τὸ πλήρωμα τῆς μετοχῆς στὴν Ἐκκλησία, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἐκκλησιολογική. Καὶ παρόλο ποὺ ἀργότερα συσκοτίστηκε ἤ ἔγινε πολύπλοκη, δὲν ἐγκαταλείφθηκε ποτὲ. Παραμένει πάντοτε τὸ οὐσιαστικὸ μέρος τῆς Παράδοσης.

Ἔτσι, λοιπόν, κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀναρωτιέται γιὰ τὴν ἴδια τὴν πρακτική, ἀλλὰ τί ἦταν αὐτὸ ποὺ συνέβη καὶ τὴν ἀλλοίωσε. Πῶς ἔγινε κι ἀπομακρυνθήκαμε τόσο ἀπ' αὐτήν, ὥστε ἀκόμα κι ἡ ἁπλὴ ἀναφορά της νὰ φαίνεται σὲ μερικοὺς –ἰδιαίτερα κληρικούς- σὰν ἀνήκουστη καινοτομία, σὰν τριγμὸς στὰ θεμέλια. Γιατί, ἐδῶ καὶ αἰῶνες, ἐννιὰ στὶς δέκα Λειτουργίες τελοῦνται χωρὶς τὴν προσέλευση κοινωνούντων; -γεγονὸς πού δὲν προκαλεῖ καμία ἔκπληξη, κανέναν φόβο ἐνῶ ἀντιθέτως, ἡ ἐπιθυμία γιὰ συχνὴ θεία Κοινωνία ξεσηκώνει ἀληθινὸ τρόμο; Πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ διδασκαλία περὶ ἄπαξ τοῦ ἔτους κοινωνίας νὰ καλλιεργεῖται μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς μία ἀποδεκτὴ συνήθεια, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ὁποία σηματοδοτεῖ μόνο τὴν ἐξαίρεση; Πῶς, μὲ ἄλλα λόγια, ἡ κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας ἔφθασε νὰ γίνει τόσο ἐξατομικευμένη, τόσο ξένη πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τόσο ἀλλότρια πρὸς τὴν ἴδια τὴν προσευχὴ τῆς θείας Μετάληψης;

Τὸ πνευματικὸ αἴτιο γιὰ ὅλα αὐτά, ἂν καὶ πολύπλοκο ἱστορικά, εἶναι ἁπλό: Εἶναι ὁ φόβος τῆς βεβήλωσης τῆς ἱερότητας τοῦ μυστηρίου, ἡ ἀνησυχία γιὰ τὴν ἀνάξια μετοχή, τὴν καταπάτηση τῆς μυσταγωγίας τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων. Εἶναι ἕνας φόβος, βέβαια, πνευματικὰ ὀρθός, ἀφοῦ "πῦρ ὑπάρχων καὶ φλέγων ἀναξίους". Ἡ περιδεὴς αὐτὴ ἀντιμετώπιση ἐμφανίστηκε ἀρκετὰ νωρίς, ἀμέσως μετὰ τὴ νίκη τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὴν αὐτοκρατορία τῶν Ἐθνικῶν, μιά νίκη ποὺ μεταμόρφωσε τὴν χριστιανοσύνη σὲ σύντομο σχετικὰ διάστημα σὲ μία θρησκεία τῶν μαζῶν, καὶ ὁδήγησε στὴν ἵδρυση Κρατικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκλαΐκευση τῆς λατρείας. Ἐὰν

κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διωγμῶν ἡ συμμετοχὴ στὴν Ἐκκλησία ἐπέβαλε στοὺς πιστοὺς νὰ ἀκολουθήσουν τὴ “στενὴ ὁδὸ” καὶ νὰ θέσουν ἀνάμεσα σ’ αὐτοὺς καὶ τὸν “κόσμο” μιά αὐτονόητη διαχωριστικὴ γραμμή, τώρα πλέον μὲ τὴ μετοχὴ ὁλόκληρου τοῦ “κόσμου” στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἔτεινε πρὸς κατάργηση καὶ ἔτσι ἐμφανίστηκε ὁ πολὺ πραγματικὸς κίνδυνος μιᾶς κατ’ ὄνομα, ἐπιφανειακῆς, καὶ χλιαρῆς κατανόησης τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐάν, πρωτύτερα, ἡ ἴδια ἡ ἔνταξη στὴν Ἐκκλησία εἶχε κάποια δυσκολία, τώρα, μὲ τὴν δεσμευτικὴ συμπερίληψη οὐσιαστικὰ τοῦ καθενὸς μέσα στοὺς κόλπους της, κατέστη ἀναγκαῖο νὰ θεσμοθετηθοῦν κάποιοι ἔλεγχοι καὶ περιορισμοί. Ἦταν λοιπὸν στὰ μυστήρια ποὺ κυρίως ἀφοροῦσαν οἱ ὅποιες ρυθμίσεις.

Ὡστόσο ἐδῶ, πρέπει νὰ τονίσει κανείς, ὅτι οὔτε οἱ Πατέρες οὔτε τὰ λειτουργικὰ κείμενα ἐνθαρρύνουν τὴ μὴ συμμετοχὴ στὰ Μυστήρια. Μάλιστα οὔτε κἄν ἀφήνουν νὰ ἐννοηθεῖ κάτι παρόμοιο. Δίνοντας ἔμφαση στὴν ἱερότητα τῆς Κοινωνίας καὶ τὴν “φοβερὰ” της φύση καὶ καλώντας σὲ ἀνάλογη πνευματικὴ ἑτοιμότητα, οἱ Πατέρες οὔτε ὑποστήριξαν, οὔτε ἐνέκριναν τὴν εὐρέως διαδεδομένη σύγχρονη ἀντίληψη ὅτι ἐφόσον τὸ Μυστήριο εἶναι ἱερὸ καὶ μεγαλοπρεπές, οἱ πιστοὶ δὲν πρέπει νὰ προσέρχονται συχνὰ σ’ αὐτό. Στοὺς Πατέρες, ἡ θεώρηση τῆς Εὐχαριστίας ὡς τοῦ μέγιστου Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοῦ πληρώματος τῆς ἑνότητας καὶ τῆς ἄνθισής της, συνεχίζουν νὰ εἶναι αὐταπόδεικτα.

“Δεν θὰ πρέπει”, γράφει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Κασσιανός, “ν’ ἀποφεύγουμε τὴν Μετάληψη ἐπειδὴ θεωροῦμε τοὺς ἑαυτούς μας ἁμαρτωλούς. Ἀλλὰ νὰ προσερχόμαστε ἀκόμα πιὸ συχνὰ γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἐξαγιασμὸ τοῦ νοῦ, ἔχοντας ὅμως ταπείνωση καὶ πίστη, ὥστε ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀναξιότητά μας... νὰ ἐπιθυμοῦμε διακαῶς τὴν ἴαση τῶν πληγῶν μας. Εἶναι ἀνάρμοστο νὰ μεταλαμβάνουμε μία φορά τὸν χρόνο, ὅπως ὁρισμένοι συνηθίζουν, θεωρώντας τὴν ἱερότητα τῶν θείων Μυστηρίων προσιτὴ μόνο στοὺς ἁγίους. Εἶναι προτιμότερο νὰ σκεφτόμαστε ὅτι ἡ Χάρη ποὺ λαμβάνουμε μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριό μας ἐξαγιάζει. Κάθε ἄλλη συμπεριφορὰ φανερώνει περισσότερο οἴηση παρὰ ταπείνωση, καθὼς οἱ ἄνθρωποι τὶς σπάνιες φορὲς ποὺ προσέρχονται πιστεύουν ὅτι εἶναι ἄξιοί τῆς Κοινωνίας. Πολὺ καλύτερο θὰ ἦταν ἐάν, μὲ ταπείνωση καρδιᾶς, γνωρίζοντας ὅτι ποτὲ δὲν εἴμαστε ἄξιοι τῶν θείων Μυστηρίων μετέχουμε κάθε Κυριακὴ πρὸς ἴαση τῶν ἀσθενειῶν μας, παρὰ τυφλωμένοι ἀπὸ περηφάνια νὰ νομίζουμε ὅτι μετὰ τὴν πάροδο ἑνὸς χρόνου ἀποχῆς γινόμαστε ἄξιοι τῆς θείας Μετάληψης”.

Ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐξίσου διαδεδομένη θεωρία ποὺ διακρίνει τὴν Μετάληψη ἀνάμεσα σὲ κληρικοὺς καὶ λαό, κηρύσσοντας ὅτι οἱ πρῶτοι πρέπει νὰ κοινωνοῦν σὲ κάθε Λειτουργία ἐνῶ οἱ λαϊκοὶ νὰ ἀποθαρρύνονται ἀπὸ παρόμοια πρακτική, χρήσιμο θὰ ἦταν νὰ ἀκούσουμε τὸν Ἅγ. Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, ποὺ ὅσο κανεὶς ἄλλος ἐπέμενε στὴν μετοχὴ στὴ θεία Κοινωνία: “Ὑπάρχουν περιπτώσεις”, γράφει, “ὅπου ὁ ἱερέας δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν λαϊκό, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾶ στὴν

προσέλευση στὰ θεία Μυστήρια. Ἐκεῖ, τὰ δεχόμαστε ὅλοι ἰσότιμα σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πρακτική τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅπου ἄλλη τροφὴ προορίζονταν γιὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ διαφορετικὴ γιὰ τὸν λαό, ἐνῶ στὰ τῶν ἱερέων δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ πρόσβαση ἀπὸ τοὺς λαϊκούς. Τώρα δὲν συμβαίνει πλέον ἔτσι, ἀλλὰ σὲ ὅλους προσφέρεται τὸ ἴδιο Σῶμα καὶ τὸ ἴδιο Αἷμα…”

Ἐπιτρέψτε μου νὰ ἐπαναλάβω ὅτι εἶναι ἁπλὰ ἀδύνατον νὰ βρεῖ κανεὶς στὴν Παράδοση κάποια βάση ποὺ νὰ δικαιώνει τὴν παροῦσα πρακτική τῆς σπανιότατης, ἂν ὄχι ἐτήσιας, Μετάληψης τῶν λαϊκῶν. Ὅλοι ὅσοι μὲ σοβαρότητα καὶ εὐθύνη ἔχουν προσεγγίσει τὴν Παράδοση, …] διακρίνουν σ’ αὐτὴ τὴν πρακτικὴ μιά ἀποσύνθεση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, μιά ἀπόκλιση ἀπὸ τὰ παραδεδομένα καὶ τὶς γνήσιες ὑποδομὲς τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ πιὸ τρομακτικὴ πλευρὰ αὐτῆς τῆς κατάπτωσης εἶναι ὅτι βρίσκει τὴ δικαίωση καὶ αἰτιολόγησή της μέσα ἀπὸ τοὺς ὅρους τοῦ “σεβασμοῦ” καὶ τοῦ “δέους” ἀπέναντι στὴν ἱερότητα τοῦ μυστηρίου. Ἀλλά, σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση, οἱ μὴ κοινωνοῦντες θὰ ἔπρεπε νὰ βιώνουν τουλάχιστον κάποια θλίψη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Λειτουργίας, μιά αἴσθηση ἐλλιποῦς μετοχῆς καὶ συντριβῆς, κάτι ποὺ στὴν πραγματικότητα δὲν συμβαίνει. Ἡ μιά γενιὰ Ὀρθοδόξων μετὰ τὴν ἄλλη “παρακολουθοῦν” τὴ Λειτουργία ἀπόλυτα πεπεισμένοι ὅτι ἡ παρουσία τους ἐκεῖ εἶναι ἀρκετὴ καὶ ὅτι ἁπλούστατα ἡ Κοινωνία δὲν προορίζεται γι’ αὐτούς. Καὶ μιά φορά τὸ χρόνο ἐκπληρώνουν τὸ “καθῆκον” τους προσερχόμενοι στὸ Μυστήριο ὕστερα ἀπὸ μιά σύντομη ἐξομολόγηση. Τὸ νὰ προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ἀνακαλύψει ἕναν θρίαμβο τῆς ἱερότητας, μιά πρακτικὴ προστατευτική τῆς ἁγιότητας, ἤ πολὺ περισσότερο νὰ δημιουργεῖ νέους κανόνες ποὺ νὰ δικαιώνουν τὴν παραφθορά, εἶναι ἀληθινὰ ἀπίστευτο.

Σὲ κάποιες ἐνορίες, ἐκεῖνοι ποὺ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμία νὰ προσέρχονται συχνότερα ὑποβλήθηκαν σὲ πραγματικὸ κατατρεγμό, τοὺς ζητήθηκε νὰ μὴν ἐπιμένουν “γιὰ χάρη τῆς εἰρήνης”, κατηγορήθηκαν ἀκόμη καὶ γιὰ παρέκκλιση ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία! Θὰ μποροῦσα νὰ παραθέσω ἀποσπάσματα ἀπὸ φυλλάδια ἐνοριῶν ποὺ διδάσκουν ὅτι ἐφόσον ἡ Μετάληψη εἶναι γιὰ μετανοοῦντες, κανεὶς πρέπει νὰ ἀπέχει ἀπὸ τὸ μυστήριο κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἀνάστασης προκειμένου νὰ μὴν ἀμαυρώσει τὴ χαρὰ τῆς ἡμέρας! Καὶ τὸ πιὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ κατάσταση δὲν προκαλεῖ κἄν τρόμο καὶ δέος γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία γίνεται ἐμπόδιο στὴν πορεία τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Χριστό! Ἀλήθεια, “ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως… ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ…” (Μάτθ. 24:15)

Τελικά, δὲν θὰ ἦταν δύσκολο νὰ δείξει κανεὶς ὅτι ὅποτε καὶ ὅπου ἔχει παρατηρηθεῖ μιά γνήσια ἀναζωογόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, αὐτὴ γεννήθηκε μέσα ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ χαρακτηρίζαμε ὡς “εὐχαριστιακὴ πεῖνα”. Τὸν εἰκοστὸ αἰώνα ἡ Ὀρθοδοξία πέρασε ἀπὸ μεγάλη κρίση. Καὶ μόλις ἡ κρίση αὐτὴ ἔγινε ἀντιληπτὴ καὶ κατανοήθηκε, ὑπῆρξε μία στροφὴ πρὸς τὴ θεία Κοινωνία ὡς “τὸ κέντρο τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς”. Ἔτσι συνέβη στὴν κομμουνιστικὴ Ρωσία, ὅπως μαρτυροῦν

ἑκατοντάδες πιστῶν. Τὸ ἴδιο συνέβη σὲ ἄλλα κέντρα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ στὴ διασπορά. [..] Ὅ,τι εἶναι ἀληθινό, ζωντανό, ἐκκλησιαστικό, γεννήθηκε μέσα ἀπὸ τὴν ταπεινὴ καὶ χαροποιὸ ἀνταπόκριση στὸν λόγο τοῦ Κυρίου: “ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγώ ἐν αὐτῷ” (Ἰω. 6:56).
Τώρα, λοιπόν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ εὐχαριστιακὸς ἐγκεντρισμός, αὐτὴ ἡ δίψα γιὰ συχνότερη, κανονικὴ προσέλευση στὴ θεία Κοινωνία καὶ κατ’ ἐπέκταση ἐπιστροφὴ σὲ μιά πιὸ γνήσια ἐκκλησιαστικὴ ζωή, ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ἐδῶ στὴν Ἀμερική. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τίποτα δὲν θὰ προσφέρει μεγαλύτερη χαρὰ στοὺς ἱερεῖς καὶ ἰδιαίτερα τοὺς ἐπισκόπους ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀναγέννηση πού μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα ν’ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὶς πνευματικὰ νεκρὲς ἔριδες περὶ “περιουσιακῶν” καὶ “δικαιωμάτων”, ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἑνὸς ἐθνικό-κοινωνικοῦ ὁμίλου τῆς διασκέδασης καὶ τοῦ πίκ-νίκ, ἀπὸ τὶς ὀργανωμένες “νεολαῖες” ὅπου τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἐνδιαφέρον καὶ βίωμα ἔχουν μειωθεῖ στὸ ἐλάχιστο. Γιατί, ὅπως ἤδη ἔχω πεῖ, δὲν ὑπάρχει ἄλλου εἴδους ὑποδομὴ ποὺ νὰ ἐπιτρέπει αὐτὴ τὴν ἀνακαίνιση τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁλότητας, καὶ οὔτε θὰ ὑπάρξει ποτέ. Ἡ ὅποια ἐθνικό-φυλετικὴ βάση σταδιακὰ ξεθωριάζει. Κάθε τί ποὺ κινεῖται στὰ ὅρια μόνο τοῦ ἐθίμου, μόνο τοῦ τύπου, ποὺ λειτουργεῖ συμπληρωματικὰ στὴ ζωὴ ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ζωή, ἐξαφανίζεται. Ὁ λαὸς ἀναζητᾶ τὸ γνήσιο, τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ζωντανό. Ἔτσι, ἂν θέλουμε νὰ ζοῦμε προοδεύοντας εἶναι φανερὸ ὅτι πρέπει νὰ τὸ κάνουμε μόνο πάνω στὴ βάση τῆς ἀληθινῆς φύσης τῆς Ἐκκλησίας... κι αὐτὴ ἡ φύση εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὴ ἡ μυστικὴ ἑνότητα στὴν ὁποία ἐνσωματωνόμαστε μέσα ἀπὸ τὴ συμμετοχή μας “στὸν ἕνα Ἄρτο καὶ Οἶνο, στὴν κοινωνία τοῦ ἰδίου Πνεύματος...”
[...] Ὅλα αὐτὰ ὡστόσο ἐγείρουν –μὲ νέα ὀξύτητα καὶ ἔνταση- τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἑτοιμότητα πρὸ τῆς θείας Κοινωνίας καί, καταρχήν, γιὰ τὴ θέση τῆς ἐξομολόγησης σὲ σχέση μὲ τὸ μυστήριο.

Ἐξομολόγηση καὶ θεία Κοινωνία

Ὅταν ἡ μετάληψη ὁλόκληρης τῆς σύναξης σὲ κάθε Λειτουργία, ποὺ ἐξέφραζε τὴ μετοχὴ στὴν ἀκολουθία, ἔπαψε νὰ εἶναι ὁ κανόνας καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν πρακτική τῆς σπάνιας προσέλευσης, ἔγινε πλέον φυσικὸ ὅτι θὰ προηγοῦνταν αὐτῆς τῆς προσέλευσης τὸ μυστήριο τῆς Μετανοίας –δηλαδὴ τῆς ἐξομολόγησης καὶ καταλλαγῆς τῶν πιστῶν μὲ τὴν Ἐκκλησία, μὲ τὴ μεσιτεία τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ –ἐπαναλαμβάνω, φυσικὴ καὶ προφανὴς στὴν περίπτωση τῆς σπάνιας προσέλευσης στὴ θεία Κοινωνία- ἐπέτρεψε τὴν ἐμφάνιση μιᾶς νέας θεωρίας στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ Μετάληψη γιὰ τὸ σῶμα τῶν λαϊκῶν γίνεται ἀδύνατη χωρὶς τὸ μυστήριό τῆς ἐξομολόγησης, σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὸ ποὺ συμβαίνει γιὰ τὸν κλῆρο. Ἔτσι, ἡ ἐξομολόγηση προηγεῖται ὑποχρεωτικὰ –πάντοτε καὶ σὲ κάθε περίπτωση- τῆς μετάληψης. Τολμῶ νὰ δηλώσω

ὑπεύθυνα ὅτι ἡ θεωρία αὐτὴ (ποὺ βρῆκε εὐρεία ἐφαρμογὴ στὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία) δὲν θεμελιώνεται μὲ κανένα τρόπο στὴν Παράδοση, ἀλλὰ κατάφορα ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν Κοινωνία καὶ τὴν Ἐξομολόγηση.

Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς κανεὶς δὲν ἔχει παρὰ νὰ θυμηθεῖ τὴν οὐσία τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας. Ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐξομολόγηση στὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση καὶ διδασκαλία ἦταν τὸ μυστήριό τῆς συμφιλίωσης μὲ τὴν Ἐκκλησία γιὰ ὅσους εἶχαν ἀφοριστεῖ ἀπ' αὐτήν, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀποκλειστεῖ ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη. Γνωρίζουμε ὅτι, ἀρχικά, ἡ ἰδιαίτερα αὐστηρὴ ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία ἐπέτρεπε μιά τέτοια συμφιλίωση ἅπαξ στὴ διάρκεια τοῦ βίου τοῦ μετανοοῦντα, ἀλλὰ ἀργότερα, εἰδικὰ μετὰ τὴν εἴσοδο στὴν Ἐκκλησία ὁλόκληρου τοῦ πληθυσμοῦ, ὁ συγκεκριμένος κανόνας ἔγινε πιὸ χαλαρός. Στὴν οὐσία του, τὸ Μυστήριο τῆς Μετανοίας ὡς μυστήριο συμφιλίωσης μὲ τὴν Ἐκκλησία ἀφοροῦσε ἐκείνους μόνο ποὺ ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἀφορίσει γιὰ ἁμαρτίες καὶ πράξεις ἐπακριβῶς ὁριζόμενες στὴν Κανονικὴ παράδοσή της. Κάτι, ἄλλωστε, ποὺ γίνεται φανερὸ κι ἀπὸ τὴν συγχωρητικὴ εὐχή: "Ἀδελφέ, δι' ὅ ἦλθες πρὸς τὸν Θεό, καὶ πρὸς ἐμέ, μὴ αἰσχυνθῆς. οὐ γὰρ ἐμοὶ ἀναγγέλεις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, ἐν ὥ ἵστασαι". (Παρεμπιπτόντως, ὀφείλουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ὀρθὴ εὐχὴ τῆς συγχωρήσεως κι ὄχι τὴν ἄλλη, ξένη στὶς ἀνατολικὲς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἐκδοχή της, –"Ἐγώ, ὁ ἀνάξιος ἱερέας, μὲ τὴν ἐξουσία πού μοῦ ἔχει δοθεῖ, σὲ ἀπαλλάσσω..."- ποὺ εἶναι λατινογενοῦς προέλευσης καὶ παρεισέφρησε στὰ λειτουργικά μας βιβλία κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἐπικράτησης στοιχείων τῆς Δυτικῆς θεολογίας ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους).

Ὅλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν, βέβαια, ὅτι οἱ "πιστοί", δηλαδὴ οἱ "μὴ ἀφορισμένοι", θεωροῦνταν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἀναμάρτητοι. Καταρχήν, σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία κανένα ἀνθρώπινο ὂν δὲν εἶναι ἀναμάρτητο, μὲ ἐξαίρεση τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴ Μητέρα τοῦ Κυρίου. Κατὰ δεύτερον, ἡ προσευχὴ γιὰ τὴν συγχώρεση καὶ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἴδιας τῆς Λειτουργίας (βλ. τὸν Τρισάγιο Ὕμνο καὶ τὶς δυὸ "Εὐχὲς τῶν πιστῶν"). Τέλος, ἡ Ἐκκλησία πάντοτε φρονοῦσε ὅτι ἡ Θεία Κοινωνία προσφέρεται "εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν". Ἔτσι τὸ θέμα ἐδῶ δὲν εἶναι ἡ ἀναμαρτησία, ποὺ καμιά συγχωρητικὴ εὐχὴ δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν ἐπιτύχει. Ἀλλὰ ἡ διάκριση ποὺ πάντοτε γινόταν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἀνάμεσα στὴν ἁμαρτία ποὺ ἐξορίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς χάριτος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ στὴν ἁμαρτωλότητα ποὺ ἀναπόφευκτα συνοδεύει τὴ ζωὴ κάθε ἀνθρώπινου ὄντος "ποὺ ζεῖ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐνδύεται σάρκα". Θὰ λέγαμε ὅτι μέσα στὴν ἀκολουθία τῆς Λειτουργίας ἡ φθαρεῖσα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία φύση μας "ἀναπλάθεται" ὅπως ὁμολογοῦμε στὶς εὐχὲς τῶν πιστῶν πρὶν ἀπὸ τὴν προσφορὰ τῶν θείων Δώρων. Ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου, τὴ στιγμὴ τῆς πρόσληψης τῶν Μυστηρίων, παρακαλοῦμε γιὰ συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν "ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, ἐν λόγοις ἢ ἔργοις, ἐν γνώσῃ καὶ ἀγνοίᾳ" καὶ ἐμπιστευόμαστε ὅτι, στὸ μέτρο τῆς μετανοίας

μας, θὰ λάβουμε αὐτὴ τὴν συγχώρεση.

Ὅλα αὐτὰ βεβαίως σημαίνουν –καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται- ὅτι ὁ μόνος πραγματικὸς ὅρος γιὰ τὴν προσέλευση στὰ θεία Μυστήρια εἶναι ἡ μετοχή μας στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, μετοχὴ ποὺ ἀντιστρόφως βρίσκει τὴν πληρότητά της μὲ τὴν πρόσληψη τῶν μυστηρίων. Ἡ Μετάληψη δίνεται πρὸς “ἄφεση ἁμαρτιῶν καὶ ἴαση ψυχῶν τε καὶ σωμάτων”, πρᾶγμα ποὺ ὑποδηλώνει μὲ σαφήνεια, τί ἄλλο, παρὰ τὴ μετάνοια, τὴ συναίσθηση τῆς πλήρους ἀναξιότητάς μας καὶ τὴ συνείδηση τῆς Κοινωνίας ὡς θείου δώρου ποὺ κανένα ἐπίγειο ὂν δὲν εἶναι “ἄξιο” νὰ λάβει. Ὅλο τὸ νόημα τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν Κοινωνία, ὅπως ὁρίστηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία (στὴν Ἀκολουθία τῆς θείας Μεταλήψεως) δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσει στὸν ἄνθρωπο τὸ αἴσθημα τῆς “ἀξιότητας”. Ἀντίθετα, σκοπεύει στὸ νὰ δείξει σ’ αὐτὸν τὴν ἄβυσσο τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ: “Τέκνον μου πνευματικόν, ὁ τῇ ἐμῇ ταπεινότητι ἐξομολογούμενος, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλὸς οὐκ ἴσχυω ἀφιέναι ἁμάρτημα ἐπὶ τῆς γῆς, εἰμή ὁ Θεός... ὁ συγχωρήσας Δαυΐδ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἴδια ἐξομολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, κλαύσαντι πικρῶς, καὶ Πόρνῃ δακρυσάςῃ ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ Τελώνῃ καὶ Ἀσώτῳ, αὐτὸς ὁ Θεός, συγχωρῆσαι σοι δι’ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πάντα, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστῆσαι ἐν τῷ φοβερῷ Βήματι”. Ἐνώπιον τῆς Τράπεζας τοῦ Κυρίου, ἡ μόνη “ἀξιωσύνη” τῶν κοινωνούντων εἶναι αὐτὴ ἡ βαθιὰ συναίσθηση τῆς “ἀναξιότητάς τους”. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας.

Εἶναι ἑπομένως ὑψίστης σημασίας γιὰ μᾶς νὰ κατανοήσουμε ὅτι ἡ μετατροπὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολόγησης σὲ μιά ἀναγκαστικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν Κοινωνία, ὄχι μόνο συγκρούεται μὲ τὴν Παράδοση, ἀλλὰ προφανῶς τὴν παραμορφώνει. Διαστρέφει καταρχὴν τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, δημιουργώντας δυὸ κατηγορίες μελῶν, ἡ μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ἀφορισμένη στὴν πραγματικότητα ἀπὸ τὴν Εὐχαριστία. Ἐπιπλέον, στρεβλώνει τὸ νόημα καὶ πλήρωμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μετοχῆς. Δὲν προκαλεῖ ἔκπληξη κατὰ συνέπεια τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτοὶ ποὺ ὁ Ἀπόστολος καλεῖ “συμπολίτες τῶν ἁγίων καὶ οἰκείους τοῦ Θεοῦ” (Ἐφεσ. 2:19) γίνονται καὶ πάλι “ἐθνικοί”, “ἐκκοσμικεύονται” καὶ ἡ μετοχή τους στὴν Ἐκκλησία μετριέται καὶ ὁρίζεται μὲ χρηματικοὺς ὅρους ὀφειλῶν καὶ “δικαιωμάτων”. Ἀλλά, ἐπίσης, αὐτὸ ποὺ παραμορφώνεται εἶναι τὸ δόγμα περὶ τῆς θείας Κοινωνίας ποὺ γίνεται πλέον ἀντιληπτὸ ὡς τὸ μυστήριο γιὰ τοὺς λίγους “ἐκλεκτούς” καὶ ὄχι ὡς τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁμαρτωλῶν ποὺ μέσα ἀπὸ τὸ ἄπειρο ἔλεος τοῦ Χριστοῦ μεταμορφώνονται διαρκῶς σὲ Σῶμα Κυρίου. Καὶ τελικά, ἀνάλογα διαστρέφεται καὶ ἡ διδασκαλία γιὰ τὴν ἐξομολόγηση. Παραποιημένη σὲ ὑποχρεωτικὴ προϋπόθεση τῆς Μετάληψης, ἀρχίζει ὅλο καὶ πιὸ φανερὰ νὰ ὑποκαθιστᾶ τὴν πραγματικὴ ἑτοιμότητα γιὰ τὴν Εὐχαριστία, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ γνήσια ἐσωτερικὴ μετάνοια, αὐτὴ ποὺ ἔχει ἐμπνεύσει ὅλες τὶς εὐχὲς πρὸ

τῆς θείας Κοινωνίας. Ὕστερα ἀπὸ μιά τρίλεπτη ἐξομολόγηση καὶ συγχωρητικὴ εὐχὴ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πλέον “δικαιοῦχος” τοῦ μυστηρίου, “ἄξιος”, ἴσως καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του, αἰσθάνεται μὲ ἄλλα λόγια τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο ἀπ’ αὐτὸ στὸ ὁποῖο μᾶς καλεῖ ἡ ἀληθινὴ μετάνοια.
Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν μία τέτοια πρακτικὴ ἐμφανίστηκε καὶ καθιερώθηκε, ὥστε σήμερα πολλοὶ νὰ τὴν ὑπερασπίζονται ὡς τὴν πλέον ὀρθόδοξη; Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε στὴν ἐρώτηση πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας τρεῖς παράγοντες: Ἔχουμε ἤδη ἀναφερθεῖ στὸν ἕνα: Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιφανειακὴ καὶ χλιαρὴ προσέγγιση τῆς πίστης καὶ τῆς εὐσέβειας ἀπὸ τὴν ἴδια τή χριστιανικὴ κοινότητα, ποὺ ὁδήγησε ἀρχικὰ στὴν σπάνια Μετάληψη καὶ τελικὰ στὸν ὑποβιβασμό της σὲ ἅπαξ τοῦ ἔτους “ὑποχρέωση”. Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ὁ πιστὸς ποὺ προσέρχεται στὸ ἱερὸ Μυστήριο μία φορά τὸν χρόνο ὀφείλει πράγματι νὰ “συμφιλιωθεὶ” μὲ τὴν Ἐκκλησία, μέσα ἀπὸ μιά ἐξέταση τῆς συνείδησης καὶ τῆς ζωῆς του κατὰ τὸ μυστήριό τῆς Ἐξομολόγησης.
Ὁ δεύτερος παράγοντας εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῆς μοναστικῆς πρακτικῆς, ποὺ βέβαια στὸ σύνολό της εἶναι ἰδιαίτερα εὐεργετικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Οἱ μοναχοὶ λοιπόν, γνώριζαν καὶ ἀσκοῦσαν ἐξ’ ἀρχῆς τὴν πρακτική τῆς “ἔκθεσης τῶν λογισμῶν” καὶ τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης τῶν ἀπείρων ἀπὸ τὸν πιὸ ἔμπειρό τῆς κοινότητας. Ἀλλὰ -κι αὐτὸ εἶναι τὸ οὐσιῶδες- αὐτὸς ὁ πνευματικὸς πατέρας ἤ “γέροντας” δὲν ἦταν ἀπαραίτητα ἱερέας ἀφοῦ ἡ πνευματικὴ καθοδήγηση συνδεόταν μὲ τὴν πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ ὄχι τὴν ἱεροσύνη.
Στὰ Βυζαντινὰ μοναστικὰ τυπικὰ τοῦ 7ου-8ου αἰώνα οἱ μοναχοὶ ἀπαγορεύεται νὰ ἀποφασίζουν μόνοι τους γιὰ τὴν προσέλευση ἤ τὴν ἀποχή τους ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ποτήριο, χωρὶς δηλαδὴ τὴ συγκατάθεση τοῦ πνευματικοῦ τους πατέρα, καθὼς “ἡ ἐξαίρεση ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν Κοινωνία εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδίου θελήματος”. Στὶς γυναικεῖες μονὲς παρόμοια ἄδεια ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν ἡγουμένη. Παρατηροῦμε, λοιπόν, πὼς ἡ ἐξομολόγηση ἐδῶ εἶναι μή-μυστηριακοῦ τύπου καὶ βασίζεται στὴν πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ τὴν διαρκῆ καθοδήγηση. Ὡστόσο, αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ πρακτικὴ ἔχει ἔντονο ἀντίκτυπο στὸ καθαυτὸ μυστήριο τῆς Ἐξομολόγησης. Στὴ διάρκεια τῆς πνευματικῆς παρακμῆς (τῆς ὁποίας τὴν ἀληθινὴ ἔκταση καὶ σημασία ἀνακαλύπτει κανεὶς μέσα στοὺς κανόνες τῆς λεγομένης Συνόδου τοῦ Τρούλου τοῦ 6ου αἰώνα), τὰ μοναστήρια παρέμειναν τὰ κέντρα τῆς πνευματικῆς μέριμνας καὶ νουθεσίας τῶν λαϊκῶν

[...] Ὁ λαὸς μὲ φυσικὸ τρόπο ταύτισε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης μὲ τὴν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση. Θὰ πρέπει, ὡστόσο, νὰ τονίσουμε ὅτι τὴν ἱκανότητα τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης δὲν διαθέτει ὁ κάθε ἐνοριακὸς ἱερέας, ἀφοῦ αὐτὴ προϋποθέτει βαθιὰ πνευματικὴ ἐμπειρία, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ “καθοδήγηση” μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει, καὶ στὴν πραγματικότητα συχνὰ ὁδηγεῖ, σὲ ἀληθινὲς πνευματικὲς τραγωδίες. Αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι ὅτι τὸ μυστήριό

τῆς μετανοίας συνδέθηκε κατὰ μία ἔννοια μὲ τὴν πνευματικὴ καθοδήγηση, τὴν ἐπίλυση “δυσκολιῶν” καὶ “προβλημάτων\”. Κατ’ ἐπέκταση στὴν παροῦσα ἐνοριακὴ ζωὴ ταυτίστηκε μὲ τὶς “μαζικές” ὀλιγόλεπτες ἐξομολογήσεις ποὺ ἐστιάζονται κυρίως στὴ διάρκεια τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ὅπου ἡ ὅποια νουθεσία καὶ ἀνέφικτη γίνεται, ἀλλὰ καὶ εἶναι πιθανὸ ὅτι φέρει περισσότερη βλάβη παρὰ ὄφελος. Ἡ πνευματικὴ καθοδήγηση πρέπει νὰ ἀποσυνδεθεῖ ἀπὸ τὴν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση, ἔστω κι ἂν αὐτὴ ἡ τελευταία εἶναι προφανῶς τὸ ἀπώτερο τέλος κι ὁ σκοπός της.
Ὁ τρίτος καὶ ἀποφασιστικὸς παράγοντας ἦταν, φυσικά, ἡ ἐπίδραση τῆς Δυτικῆς, Σχολαστικῆς καὶ δικανικῆς κατανόησης τῆς μετανοίας. Ἔχουν πολλὰ γραφεῖ γιὰ τὴν “δυτικὴ ὑποδούλωση” τῆς Ὀρθόδοξης θεολογίας, ἀλλὰ φοβᾶμαι πὼς λίγοι ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν τὸ βάθος καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς στρέβλωσης στὴν ὁποία ἡ Δυτικὴ ἐπιρροὴ ὁδήγησε τὴν ἴδια τη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα τὴν κατανόηση τῶν Μυστηρίων. Αὐτὸ γίνεται φανερὸ στὸ μυστήριο τῆς μετανοίας. Ἡ σοβαρὴ παραμόρφωση ἐδῶ συνίσταται στὴν μετατόπιση τοῦ νοήματος τοῦ μυστηρίου ἀπὸ τὴν μετάνοια καὶ τὴν ἐξομολόγηση στὴν στιγμὴ τῆς “ἄφεσης” ποὺ προσλαμβάνεται δικανικά. Ἡ Δυτικὴ Σχολαστικὴ θεολογία διαχώρισε σὲ δικανικὲς κατηγορίες τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς ἁμαρτίας καί, ἀντίστοιχα, τὴν ἔννοια τῆς ἄφεσης. Ἡ τελευταία πηγάζει ἐδῶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, δηλαδὴ τὴν αὐθεντικὴ φύση τῆς μετανοίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ ἱερέως. Ἐὰν γιὰ τὴν ἀρχικὴ ὀρθόδοξη κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολόγησης ὁ ἱερέας εἶναι ὁ παρευρισκόμενος μάρτυρας τῆς μετανοίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου μάρτυρας τῆς πλήρους “καταλλαγῆς μὲ τὴν Ἐκκλησία ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ...”, ὁ Λατινικὸς νομικισμὸς ὑπερτονίζει τὴν ἐξουσία τοῦ ἴδιου τοῦ ἱερέως νὰ δίνει ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ἔτσι προκύπτει ἡ ὁλότελα καινοφανὴς γιὰ τὸ Ὀρθόδοξο δόγμα ἀλλὰ ἀρκετὰ δημοφιλὴς σύγχρονη πρακτική της “ἄφεσης-ἀπαλλαγῆς” χωρὶς ἐξομολόγηση. Ἡ ἀρχικὴ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἁμαρτίες –ἀφορισμοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία (ἀπὸ τοὺς ὁποίους προέκυπτε ἡ ἀνάγκη τῆς μυστηριακῆς συμφιλίωσης μὲ τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Σῶμα) καὶ τῆς ἁμαρτωλότητας ποὺ δὲν ἐξέβαλε τὸν πιστὸ ἐκτὸς Ἐκκλησίας, ἐκλογικεύθηκε ἀπὸ τὸν Δυτικὸ Σχολαστικισμὸ σὲ διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὶς λεγόμενες θανάσιμες καὶ ἐξαγοράσιμες (συγγνωστές) ἁμαρτίες. Οἱ πρῶτες, ἔχοντας ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν “κατάσταση τῆς χάριτος” ἀπαιτοῦν μυστηριακὴ ἐξομολόγηση καὶ ἄφεση. Ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες χρήζουν μόνο ἐσωτερικῆς μεταμέλειας. Στὴν Ὀρθόδοξη Ἀνατολή, ὡστόσο, καὶ ἰδιαίτερα στὴ Ρωσία (κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Λατινόφρονος θεολογίας τοῦ Πέτρου Μογίλα καὶ τῶν μαθητῶν του) ἡ θεωρία αὐτὴ κατέληξε στὴν ὑποχρεωτικὴ καὶ δικανικὴ σύνδεση ἀνάμεσα στὴν ἐξομολόγηση-ἄφεση καὶ τὴν Εὐχαριστία.

Κατὰ ἕναν εἰρωνικὸ τρόπο ἡ πιὸ ὁλοφάνερη “διείσδυση” τῶν Λατίνων ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ πιστῶν ὡς ὀρθόδοξη νόρμα, ἐνῶ ἡ πιὸ ἁπλὴ

ἀπόπειρα γιὰ ἐπαναξιολόγηση τῆς πρακτικῆς κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ αὐθεντικοῦ ὀρθοδόξου δόγματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μυστηρίων καταγγέλλεται ὡς “Ρωμαιοκαθολική”! [...]

Πηγή: agiazoni.gr